

Verkennd booronderzoek Zandstraat, Someren

Inventariserend veldonderzoek bodemintactheid plangebied Zandstraat,
Somerens, gemeente Someren

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 1103

Concept

ISSN 1573-5710

Opdrachtgever:
De heer E.P.A. Hilhorst
Zandstraat 11
5712 XX Someren

Grontmij Nederland B.V.
Roermond, 17 juli 2011

Verantwoording

Titel : Verkennend booronderzoek Zandstraat, Someren

Subtitel : Inventariserend veldonderzoek bodemintactheid plangebied Zandstraat, Someren, gemeente Someren

GRONTMIJ ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN 1103

Projectnummer : 308076

Referentienummer : 308076/RM/GAR1103

Revisie : C1

Datum : 17 juli 2011

Auteur(s) : A.E. Gazenbeek

E-mail adres : guus.gazenbeek@grontmij.nl

Gecontroleerd door : Dhr. drs. J.J.G. Geraeds

Paraaf gecontroleerd :

Goedgekeurd door : Dhr. drs. P.G.M. Kaasenbrood

 Grontmij

Paraaf goedgekeurd :

Contact : Grontmij Nederland B.V.
Bredeweg 239
6043 GA Roermond
Postbus 410
6040 AK Roermond
T +31 475 39 00 00
F +31 475 31 96 95
www.grontmij.nl

Administratieve gegevens

Opdrachtgever	:	De heer E.P.A. Hilhorst Zandstraat 11 5712 XX Someren		
Uitvoerder	:	Grontmij Nederland bv Vestiging Roermond Bredeweg 239 6043 GA Roermond		
Bevoegde overheid	:	Burgemeester en Wethouders van de gemeente Someren Postbus 290 5710 AG Someren Wilhelminaplein 1 5711 EK Someren T 0493 - 49 48 88 gemeente@someren.nl		
Locatie	:	Gemeente	:	Someren
		Plaats	:	Someren
		Toponiem	:	Zandstraat
		Provincie	:	Noord-Brabant
		RD-coördinaten:	:	X: 178073 / Y: 376487 X: 178219 / Y: 376404 X: 178189 / Y: 376389 X: 178070 / Y: 376433
		Kaartblad	:	51 H
		Omvang plangebied	:	Circa 5500 m ²
Archeoregio NOaA	:	Brabantse Zandgronden		
ARCHIS2	:	OM nr	:	48071
	:	Archis vondstmeldingsnr.	:	n.v.t.
Onderzoeksteam	:	Projectleiding	:	A.E. Gazenbeek
Onderzoekskader RO	:	Bestemmingsplanwijziging		
Type onderzoek	:	Inventariserend veldonderzoek verkennende fase, door middel van boringen		
Tijdstip onderzoek	:	Augustus 2011		
Bewaarplaats documentatie	:	Provinciaal Depot Noord-Brabant te 's-Hertogenbosch en Grontmij Nederland bv te Roermond		

Inhoudsopgave

Administratieve gegevens	3
Samenvatting.....	5
1 Aanleiding, situatie en methodiek	6
1.1 Aanleiding en methodiek.....	6
1.2 Situatie	6
1.3 Methodiek.....	8
2 Resultaten	9
2.1 Veldwerk	9
2.2 Resultaten veldwerk.....	10
3 Conclusie	13
3.1 Conclusie	13
Literatuurlijst en bronnen	15
Verklarende woordenlijst en gebruikte afkortingen	17
Bijlage 1: Boorgegevens	

Samenvatting

Grontmij Nederland bv heeft in opdracht van de heer E.P.A. Hilhorst in augustus 2011 een verkennend booronderzoek uitgevoerd in verband met het opstellen van een nieuw bestemmingsplan voor het plangebied Zandstraat in Someren, Gemeente Someren.

Volgens de huidige eigenaar zou in het recente verleden de bodem van het plangebied verstoord zijn door activiteiten die op het terrein hadden plaatsgevonden. Doel van het verkennend booronderzoek was het vaststellen of de bodem inderdaad verstoord was, en zo ja, of deze verstoring het gehele plangebied omvat. .

Het booronderzoek heeft uitgewezen dat in het plangebied de bodemopbouw verstoord is. Direct onder de A-horizont is de getopte C-horizont aangetroffen. Alleen in boring 9 is een restant van een B-horizont waargenomen. Deze boring ligt in de uiterste zuidwest hoek van het terrein.

1 Aanleiding, situatie en methodiek

1.1 Aanleiding en methodiek

Aanleiding tot het onderzoek is het voornemen van de heer E.P.A. Hilhorst om op de locatie Zandweg te Someren woningbouw te realiseren (zie Afbeelding 1). Daar de realisatie van deze plannen onherroepelijk tot verstoring van de bodem zal leiden, is op basis van de wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) en het daarop gebaseerd gemeentelijk beleid, de verstoorder verplicht om vast te (laten) stellen of er mogelijk behoudenswaardige archeologisch waarden binnen het plangebied aanwezig zijn.

Afb. 1. Luchtfoto van Someren met daarop de ligging van het plangebied (Bron: Google Maps 2011). Het plangebied is rood omlijnd.

1.2 Situatie

De locatie ligt aan de zuidrand van de dorpsbebouwing van Someren. Op de concept Archeologische Beleidskaart van de gemeente Someren ligt het plangebied binnen een zone aangeduid als Categorie 2 Gebieden van zeer hoge archeologische waarde (zie Afb. 2).¹ Bij terreinen binnen deze categorie is archeologisch onderzoek verplicht bij alle bodemverstoringen die dieper reiken dan 40 cm onder maaiveld en een verstoringsooppervlak hebben dat groter is als 100m². De voorgenumen plannen vallen binnen beide normen.

¹ Kortlang 2010

Afb. 2. Het plangebied geprojecteerd op de concept Archeologische Beleidskaart van de Gemeente Someren. De zone Categorie 2 is paars. Het plangebied is rood omlijnd.

Uit gegevens waarover de heer Hilhorst beschikt, zou blijken dat binnen het plangebied in het recente verleden vijvers hebben gelegen en dat daarom de bodem binnen het plangebied verstoord zou zijn. Derhalve zou een archeologisch onderzoek niet nodig zijn. Uit gegevens waarover de gemeente Someren beschikt, blijkt echter dat deze vijvers maar binnen een beperkt deel van het plangebied hebben gelegen (vergelijk Afbeeldingen 3 en 4). Aan de opdrachtgever is derhalve gevraagd bewijsmateriaal te leveren waaruit zou blijken dat de bodem binnen de gehele woninglocatie is geroerd. Daartoe heeft de opdrachtgever Grontmij gevraagd de intactheid van de bodem binnen het plangebied in kaart te brengen.

Afb. 3. Luchtfoto uit 1965, beschikbaar gesteld door de Gemeente Someren. Het plangebied is rood omlijnd. In de noordwest hoek van het plangebied is een vijver te zien terwijl in de noordoost hoek een gebouw staat.

Afb. 4. Luchtfoto uit 1989, beschikbaar gesteld door de Gemeente Someren. Het plangebied is rood omlijnd. De situatie ten opzichte van 1965 is nauwelijks gewijzigd, al lijkt er sprake te zijn van een zeker verruiging van het terrein.

1.3 Methodiek

Naar aanleiding hiervan is gekozen voor een verkennend booronderzoek om vast te stellen of de bodem nu wel of niet verstoord is. In afwijking van het proces van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ) zoals vastgelegd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.2 (KNA), wordt niet eerst een bureaustudie uitgevoerd, maar dus eerst vastgesteld of er inderdaad sprake is van een verstoord bodemprofiel. Door deze opzet wordt, wanneer inderdaad blijkt dat de veronderstellingen van de opdrachtgever juist zijn, voorkomen dat onnodige kosten gemaakt worden. Mocht echter blijken dat de bodem niet of maar beperkt verstoord is, dan zal alsnog proces van de AMZ moeten worden gevolgd. Deze methodiek is afgestemd met de archeologisch adviseur van de gemeente Someren, in deze mevrouw drs. A. van der Water (ArchAeO).

Bij het booronderzoek is uitgegaan van 5 boringen in twee raaien over de lengte van het terrein. Dit komt neer op circa 10 boringen per hectare, ruim boven de marge die algemeen wordt aangehouden voor verkennend booronderzoek. Afhankelijk van de resultaten van deze boringen zouden extra boringen worden gezet indien er een intact bodemprofiel zou worden aangetroffen. Door middel van deze boringen kan dan de grens van het verstoord c.q. intact bodemprofiel worden vastgesteld.

2 Resultaten

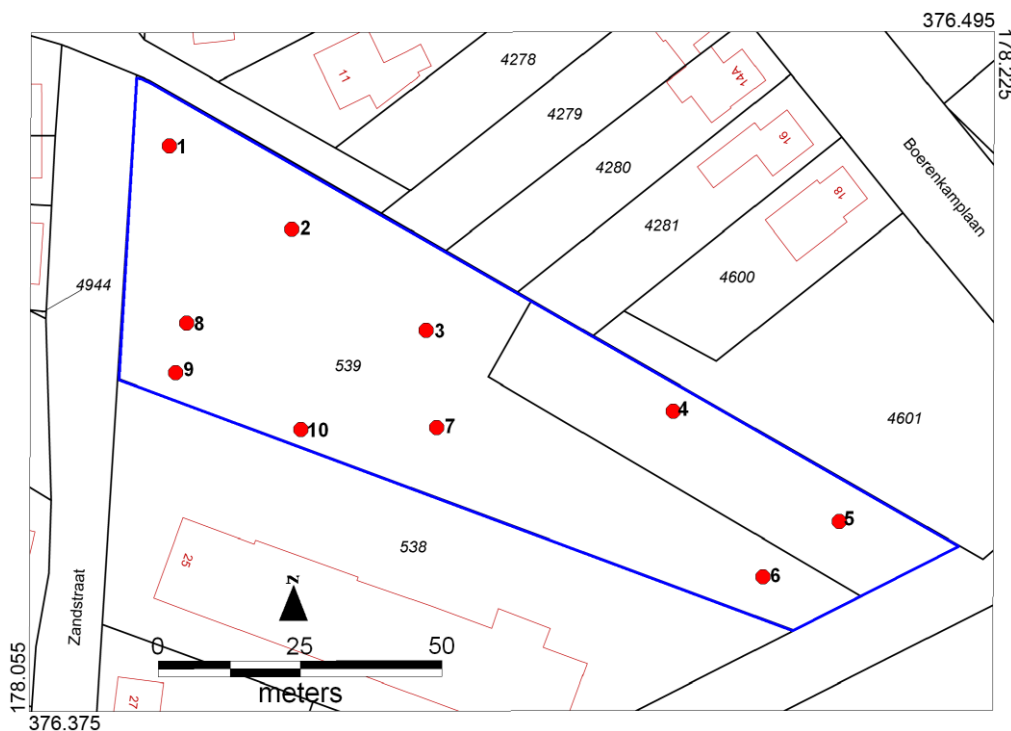
2.1 Veldwerk

Het veldwerk is op dinsdag 23 augustus 2011 uitgevoerd door L. van Diepen en A.E. Gazenbeek. Er is gewerkt met een zandguts met een doorsnede van 20 mm. Het grote voordeel van het werken met een zandguts is de mogelijkheid om een intact bodemprofiel (in lengtes van circa 50 cm) te bemonsteren. Het beeld dat van de bodemopbouw wordt verkregen, is daardoor veel nauwkeuriger dan wanneer er met een Edelmanboor wordt gewerkt. Nadeel is wel dat slechts tot een diepte van 1.10 cm onder maaiveld gewerkt kan worden. Met name bij esdekken kan dit een probleem vormen. Daarnaast kan het soms moeizaam zijn om dieper dan circa 20 cm door te dringen in een ongeroerde C-horizont.

Het plangebied bleek groter te zijn dan aangegeven op de aangeleverde tekening. Dit kwam doordat de opdrachtgever zeer recent een aangrenzende strook had verworven (op afbeelding 3 en 4 de noordoostelijke strook met daarop een schuur). In het veld is besloten om deze strook ook in het onderzoek mee te nemen. Het terrein is momenteel in gebruik als grasland voor de paarden van de opdrachtgever. De zichtbaarheid aan het oppervlak is daarom nihil. Aan de noordelijke grens, globaal in het midden van het terrein bevindt zich een kleine stal van hout, die, op het zicht, ondiep gefundeerd lijkt te zijn.

Afb. 5. Situatie plangebied op 23 augustus 2011. Foto genomen in de richting zuidoosten, vanaf de poort aan de Zandstraat.

Afb. 5. Boorpuntenkaart.

2.2 Resultaten veldwerk

2.2.1 Methodiek

Er zijn in totaal 10 boringen verricht. Deze zijn in het veld ingevoerd in een boorprogramma² en ingemeten met een gps³ waarvan de afwijking in het horizontale vlak (X – Y waarden) sub-meter nauwkeurig is. Binnen het verticale vlak (Z waarden) kan de afwijking groter zijn. Er zijn daarom geen NAP-waarden toegekend aan de boringen en zijn de horizont-overgangen gerelateerd aan het maaiveld. De boorraaien zijn in het veld, op het oog, uitgezet. Gezien de ligging van het terrein binnen de bebouwde kom van Someren was het niet mogelijk om buiten het onderzoeksterrein een controleboring te zetten om de ongestoorde, natuurlijke opbouw van de bodem vast te stellen. Aangenomen mag worden dat binnen het plangebied de bodem overeenkomt met die van de wijdere omgeving van Someren. Hierbij moet gedacht worden aan esdekken op dekzand, waarbij mogelijk nog een oorspronkelijke podzolbodem of eventuele vaaggrond onder het esdek aanwezig kan zijn.

2.2.2 Resultaten

De uitgevoerde boringen laten een wisselend beeld zien, met echter het gezamenlijk kenmerk dat er sprake is van een verstoord bodemprofiel (zie Afb.6). Een uitzondering hierop vormt boring 9.

De A-horizont varieert in dikte tussen 0.30 en 0.65 meter, in boringen 4 en 8 is deze zelfs 0.80 en 1.00 meter dik, en bestaat uit zwak siltig, fijn tot matig fijn, grijsbruin zand. Gezien de dikte van deze horizont is er in een aantal boringen eerder sprake van een Aan-horizont waarin een Ap-horizont niet te onderscheiden is, in andere uitsluitend van een Ap-horizont. Onder de A-horizont ligt op een menglaag die bestaat uit materiaal uit de A-horizont vermengd met materiaal uit de onderliggende C-horizont. Hoofdbestanddeel vormt het grijsbruine zand uit de A-horizont, het bijgemengde materiaal uit de C-horizont bestaat uit vlekken, brokken of slierten-geel of wit zand. In boring 6 is deze verhouding omgekeerd en is duidelijk te zien dat dit door diepwoelen cq –ploegen is gekomen, terwijl bij boring 10 het component aan materiaal uit de C-horizont groter lijkt te zijn. De overgang tussen De A-horizont en deze menglaag is geleidelijk

² Deborah van RAAP

³ Thales ProMark 3

(binnen 0,3-3,0 cm), uitgezonderd bij boringen 6, 9 en 10. Bij boring 10 is dit een gevolg van de aanwezigheid van een restant van een B-horizont.

De C-horizont begint tussen de 0.38 en 0.85 onder maaiveld, en bestaat uit geel, lichtgeel of wit, zwak siltig, matig fijn zand. Opvallend is dat er in geen van de boringen aanwijzingen zijn aangetroffen voor inspoeling van materiaal uit een (oorspronkelijk) bovenliggende B-horizont: het zand is brandschoon. De bovengrens van deze horizont is dan ook abrupt (binnen 0 – 0.3 cm), zodat geconcludeerd kan worden dat top van de C-horizont verdwenen is. Uitzonderingen vormen de boringen 5, 7 en 9, waar een geleidelijke overgang is waargenomen. Bij boringen 5 en 7 lijkt dit veroorzaakt te zijn door een homogenisering van het bodemmateriaal, vermoedelijk tijdens het bewerken. Maar bij boring 9 is deze overgang interessant, daar hier een B-horizont is aangetroffen. Het betreft wel een getopte horizont, daar er een abrupte overgang naar de bovenliggende menglaag is. Deze B-horizont bestaat uit lichtbruin, zeer fijn, matig siltig zand en bevindt zich tussen 0.63 en 0.72 onder het maaiveld. Om vast te stellen of deze zone met een B-horizont zich ook verder naar het oosten uitstrekt, is boring 10 gezet. In deze boring is geen B-horizont aangetroffen.

Alleen in boring 4 is antropogeen materiaal aangetroffen in de vorm van enkele fragmenten bouwpuin. Een eerste poging om op dit punt te boren stuitte op circa 0.60 onder maaiveld op ondoordringbaar puin. Overigens bestond in deze boring het gehele profiel uit materiaal uit de A-horizont. Op de luchtfoto's van 1965 en 1989 (zie Afb. 3 en Afb.4) is op deze locatie een loods of stal te zien. Het aangetroffen materiaal en het verstoorde profiel kunnen aan (de sloop van) deze gebouwen gerelateerd worden.

Afb. 6. Profielen.

2.2.3 Interpretatie

Opvallend is de variatie in hoogte waarbinnen de top van de C-horizont is aangetroffen. In de enige boring met een enigszins intact profiel – boring 9 – ligt de top op 0.72 m onder maaiveld, in de twee aangrenzende boringen ligt de top echter op 0.50 m onder maaiveld (boring 10), respectievelijk >1.0 m onder maaiveld (boring 8). Naar het oosten toe liggen drie boringen waarbij de – hier afgetopte – bovenzijde van de C-horizont tussen de 0.65 en 0.38 m meter onder maaiveld ligt. Hieruit kan afgeleid worden dat het terrein op zijn minst is geëgaliseerd, en/of mogelijk ook deels is afgegraven. Het verstoorde bodemprofiel ter hoogte van boringen 4 en 5 is te relateren aan de bebouwing die hier tot tenminste 1989 heeft gestaan maar inmiddels gesloopt is.

3 Conclusie

3.1 Conclusie

Het booronderzoek heeft uitgewezen dat in het plangebied de bodemopbouw verstoord is. Direct onder de A-horizont is een getopte C-horizont aangetroffen. Alleen in boring 9 is een restant van een B-horizont waargenomen. Deze boring ligt in de uiterste zuidwest hoek van het terrein. In de omringende boringen is geen B-horizont aangetroffen. In twee boringen was het profiel volledig verstoord.

Aan de hand van de boorresultaten mag geconcludeerd worden dat zich binnen het plangebied waarschijnlijk geen archeologische waarden meer zullen bevinden, uitgezonderd diep ingegraven sporen (bv waterputten).

Literatuurlijst en bronnen

Literatuurlijst

Kortlang, F. P. 2010. Nota Archeologiebeleid gemeente Someren. Naar een implementatie van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg in het gemeentelijke beleid. ArchAeO-Rapport 09012 Concept 2. ArchAeO, Eindhoven.

Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.2, 2010. Eindrapport van de Voorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.

Bronnen

Archeologisch informatiesysteem Archis2, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed(RCE), Amersfoort. Internetsite <http://archis2.archis.nl/archisii/html/index.html>

Archeologische Monumentenkaart (AMK), Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed(RCE), Amersfoort. Internetsite <http://archis2.archis.nl/archisii/html/index.html>.

Verklarende woordenlijst en gebruikte afkortingen

Verklarende woordenlijst

Voor bodemkundige begrippen wordt verwezen naar:

H. de Bakker en J. Schelling: Systeem van bodemclassificatie voor Nederland – De hogere niveaus. Stiboka/Pudoc, Wageningen 1966.

ARCHIS	het geautomatiseerde Archeologisch Informatiesysteem voor Nederland. Dit bestaat uit een databank waarin allerlei gegevens over archeologische vindplaatsen en terreinen in Nederland zijn opgeslagen, daterend van de Prehistorie tot de Nieuwe Tijd.
A-horizont	een minerale of moerige, donker gekleurde horizont, ontstaan aan of nabij het oppervlak, waarin de organische stof geheel of gedeeltelijk is omgezet (humus houdende bovengrond).
Aan-horizont	horizont door de mens opgebracht zoals het mestdek van de enkeerdgronden.
AC-horizont	een geleidelijke overgang van een A1- naar een C-horizont.
AB-horizont	een geleidelijke overgang naar een B-horizont.
Ap-horizont	de bouwvoor, de A-horizont die door de mens is bewerkt.
B-horizont	een minerale of moerige horizont waaraan door inspoeling bestanddelen zijn toegevoegd, zoals humus of lutum (inspoelingshorizont).
C-horizont	een minerale of moerige horizont, die weinig of nauwelijks door bodemvorming is veranderd. Aangenomen wordt dat de bovenliggende horizonten uit soortgelijk materiaal zijn ontstaan (moedermateriaal).
E-horizont	een minerale, licht gekleurde horizont die door uitspoeling verarmd is aan klei mineralen, ijzer, aluminium of aan alle drie (uitspoelingshorizont of loodzand laag).
Archeologische Indicatie	indicatief archeologisch materiaal dat bij (boor)onderzoek een aanwijzing kan zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van een archeologische vindplaats.
Esdek	oud verhoogd bouwland, ontstaan door ophoging ten behoeve van bemesting. Voor de bemesting werden plaggen of met zand vermengde potstalmest opgebracht. In geval van een es is de opgebrachte laag tenminste 50 cm dik. De term es is gangbaar in Noord- en Oost-Nederland. In Midden-Nederland wordt gesproken van een enk of eng.
Vindplaats	een ruimtelijk begrensd gebied waarbinnen zich archeologische informatie bevindt (monument, type monument, aard archeologische waarde, archeologische indicatie).
Vondst	alle soorten mobilia: roerende of roerend geraakte onderdelen van onroerende goederen, afkomstig van archeologisch veldwerk of uit bestaande collecties.

Bijlage 1

Boorgegevens

